

Prædikenpause 2

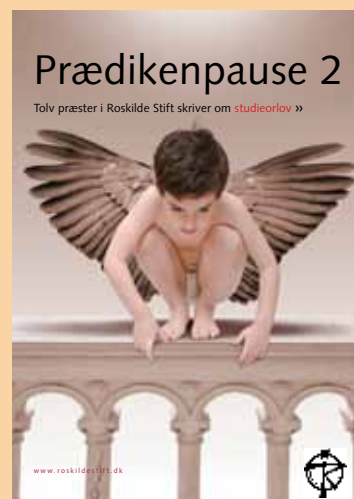
Tolv præster i Roskilde Stift skriver om **studieorlov** »



Kolofon »

Indhold »

Susanne Jensen & Vibeke Døssing New York, San Cataldo, Rom, Damaskus	4
Kristian Østergaard Gud er tilbage	10
Leif Aage la Cour Jensen Aarby Kirkes bygningshistorie	12
Jes Nysten Filmmedit som pædagogisk middel i en kirkelig voksenpædagogisk kontekst	13
Jens Bøggild Studieorlov om Heidegger	14
Asbjørn Hansen Into the wild. Salmer til en kirkefremmed generation	18
Niels Andersen Forholdet mellem kærlighed og pligt belyst ud fra især Kierkegaard og (Løgstrup)	22
Ole Buchardt Olesen Studieorlov om Søren Kierkegaard	24
Bo B. Gravesen Studieorlov kan være et maraton	26
John Christensen Præstegårdens og præsternes historie i pastoratet	30
Susanne Fabritius de Tengnagel Køge Kirkes inventar før og nu	32
Ulla Britt Holm Sørensen Teologi og teater	34



Prædikenpause

Tolv præster i Roskilde Stift
skriver om **studieorlov** >>

Udgivet af

Roskilde Stift
Palæet
Stændertorvet 3 A
4000 Roskilde
Tlf. 4638 1920
www.roskildestift.dk

Redaktion

Biskop Peter Fischer-Møller

Grafisk designer

Bo Nygaard Larsen

Tryk

Glumsø Bogtrykkeri

Oplag

400 eksemplarer

Udsendt

Juni, 2010

Fotos

Istockphoto, Martin Munch, Lars
Bertelsen, Scanpix, Susanne Fabritius de
Tengnagel

Orientering

Dette hæfte er uddelt til præster i
Roskilde Stift. Yderligere eksemplarer kan
rekvireres på stiftskontoret.
På www.roskildestift.dk kan hele hæftet
downloades gratis i lighed med *Præ-
dikenpause* fra 2009.

Forord »

Biskop Peter Fischer-Møller



Forandringsparathed. Det er et ord, som højskoleforstander på Testrup Højskole, Jørgen Carlsen, opfandt for nogle år siden som modvægt til modeordet forandringsparathed.

Forandringsparathed. Det er et godt ord. Et ord, som signalerer opmærksomhed og eftertanke.

Vorherre selv kalder på vores forandringsparathed:

„Se himlens fugle; de sår ikke og høster ikke og samler ikke i lade, og jeres himmelske fader giver dem føden.... Læg mærke til, hvordan markens liljer gror; de arbejder ikke og spinder ikke. Men jeg siger jer: End ikke Salomo i al sin pragt var klædt som en af dem.” (Matt. 6, 26-29).

I hverdagen kan det være svært. Vi har ikke rigtig tid. Vi har så travlt med fyldte kalendere og ditto skriveborde og mange (forhåbentlig) nyttige gøremål på arbejdet og i familielivet. I hverdagen kommer vi selv og vores eget let til at fylde det meste. Alt det, vi gerne vil have udrettet, det vi glæder os over at få fra hånden, det vi stresser over, at vi ikke kan nå, eller det vi bliver frustrerede over ikke vil lykkes. Men det duer ikke, at det hele kommer til at handle om, hvad vi vil med

livet. Endnu vigtigere er det at finde ud af, hvad livet vil med os.

I kirken om søndagen har vi mulighed for at få en time i telefon- og PC-frit område. En times tid, hvor forandringsparatheden kan blive slået til og få næring. Men en time er jo ikke så meget. Specielt ikke for præsten, som selv skal prædike undervejs. Derfor er det rigtig godt for præster at få mulighed for at holde prædikenpause ind imellem. For at vedligeholde forandringsparatheden.

I 2009 fik 11 præster i Roskilde Stift bevilget „prædikenpause”, tre måneders studieorlov med løn med mulighed for at få fodret forandringsparatheden. På de følgende sider kan man læse lidt om, hvad disse 11 præster, en i samarbejde med en kollega fra København og en enkelt overligger fra 2008, lod sig forundre af, og hvad de fik ud af at give forundringen den fornødne tid, opmærksomhed og eftertanke.

Her er spændende beretninger om kirkeliv og prædikentradiation i USA og inspiration fra vore katolske brødre og søstre i Italien. Tre præster har brugt orloven på at fordybe sig i og skrive om

deres lokale kirker. Et par præster har givet sig i kast med overvejelser omkring den kirkelige voksenundervisning med særligt henblik på henholdsvis filmmediet og mere samtaleorienterede læringsformer.

I forlængelse heraf får vi en frontberetning om forumteater, og den inspiration denne teaterform kan være i det kirkelige arbejde. Der er blevet digtet salmer og malet tilhørende billeder. Og endelig har man fordybet sig i gode teologiske bøger og problemstillinger: Heidegger, Kierkegaard og Løgstrup.

Mange beretninger rummer bemærkninger som „Jeg blev ikke færdig med det, jeg i studieorloven havde sat mig for.” Sådan er det jo med rigtig meget i teologi, kirke og kristendom: Vi er på vej ...

Men undervejs er det tydeligt, at skribenterne kan tilslutte sig denne sammenfatning fra en af rapporterne:

„Glædeligt er det, at sådan noget som studieorlov findes.”

Det er håbet, at dette hæfte kan bidrage til, at inspirationen og glæden fra de 12 studieorlovs kan forplante sig til kolleger og menigheder i Roskilde Stift - og videre.

Sognepræsterne Susanne Jensen, Tårnborgh, & Vibeke Døssing, Sankt Thomas

Start spreading the news

EFTER TI ÅRS PRÆDIKENSAMARBEJDE TRÆNGTE SUSANNE JENSEN, TÅRNBORG KIRKE VED KORSØR, OG VIBEKE DØSSING, SANKT THOMAS KIRKE PÅ FREDERIKSBERG, TIL NY INSPIRATION. SUSANNE JENSEN TOG TIL SAN CATALDO OG ROM, MENS VIBEKE DØSSING TOG TIL NEW YORK OG DAMASKUS. FOR AT UNDERSTREGE BETYDNINGEN AF DERES SAMARBEJDE KAN DU PÅ DE FØLGENDE SIDER LÆSE DERES OPLEVELSER FRA DE FIRE STEDER I VERDEN.

„VI SAMLEDE ERFARINGER, SANSNINGER, SYNSNINGER TIL VORES PRÆDIKENVÆRKSTED. DE TRE MÅNEDERS PRÆDIKENPAUSE GAV PLADS TIL FORDYBELSE, FORUNDRING, UDSYN OG UVENTEDE TANKER“





New York, San Cataldo, Rom, Damaskus »

VIBEKE DØSSINGS OPHOLD I NEW YORK

Med Brooklynforfatteren Siri Hustvedts sammenhængs-søgende skæbnefortællinger i tasken rejste jeg i orlovens første uger til New York.

Jeg var selv søgende, det var min første gang i byen såvel som i Nordamerika. Nysgerrig på Harlems sorte kirker, der efter Obamas indsættelse i præsidentembedet har oplevet stor opblomstring med en hverdags-realpolitisk agenda. I forkyndelsen blandes de store ufiltrerede følelser bramfrit med den aktuelle debat udenfor kirkedørene. En balanceakt, der er fremmed og tillokkende i sin samtids insisteren.

Jeg var også optaget af kirkerummene, der ligger i en by, hvor alle verdens religioner praktiseres side om side, hvordan bruges disse rum i mellem søndagene, og hvilken æstetik præger forkyndelse, både visuelt og i sproget.

Gudstjeneste i Harlem

Jeg er til gudstjeneste i Mother Zion Church i Harlem.

Det er den ældste sorte kirke i New York forankret i en lang politisk tradition helt tilbage fra „the underground railroad“, hvor kirkekrypten skjulte undvegne slaver.

Jeg er overvældet. Det er ikke bare politisk. Det er politik. Gudstjenesten varer tre og en halv time, i løbet af formessen kommer to stillere og en byråds kandidat ind på prædikestolen. Byråds kandidaten præsenterer sig selv og sit politiske

projekt. Efter ham rejser hele kirken sig, ind kommer selve Al Sharpton, Obamas personlige præst.

Han taler om den kommende uges afstemninger i kongressen. Hele den stopfyldte kirke bøjer hovedet og beder for lovforslag nr. 546, begyndelsen på sundhedsreformen, og for at de onde sværd, der er rettet mod Obama, må blive bøjet af af englens.

En ung kvindelig præst prædiker. Hun taler ikke. Hun *preacher*. Folk råber „Amen“ og „Good preaching“. Hun er tekstnær, dramaturgisk skarp og sætter sine pointer, så selv min danske skepsis over for den suggererende emotions retorik må træde tilbage. Det er tydeligt, at hun taler om disse mennesker og deres gaders virkelighed.

„Kirken må aldrig afvise et menneske,“ siger hun.

„Du må aldrig afvise et menneske“.

De karikerede poler

Begge poler, det sentimentale og det realpolitiske er meget mere karikerede, end jeg havde forestillet mig. Blandingen virker voldsom.

Denne kirke forholder sig ikke alene til menighedens aktuelle virkelighed, den påvirker, den deltager. Forkyndelse er handling, helt ind i det demokratiske system.

Faren i den konkrete klarhed er tydelig, at budskabet kan blive for smalt, for småt. At den politiske dogmatik skubber væk og afgrænser, men det er en kirke, der har fat i nuet, og nuet har fat i den.

Prædikenens retoriske styrke og personlige sårbarhed, kan for vores forkynd-

elsestradition virke som et overgreb, men ordene synger i ørene på mig længe efter.

Byens gamle kirke

St. Pauls Chapel er Manhattans ældste offentlige bygning. Den ligger i Financial District lige op ad Ground Zero. Kirken var den eneste bygning i området, der ikke blev beskadiget under 9/11.

Bygningen er naturligvis en ung kirke i verdens kirkehistorie, men da den er New Yorks ældste, forventer jeg en stolt historisk bevaring af det oprindelige.

Kirken er lys, næsten nordisk i sin gråmalede bænkerækker, den er velholdt og poleret, men fyldt af farver, børnetegninger, og moderne kunst. Kirkerummet, som er åbent hver dag, fungerer i siderne som galleri med skiftende udstillinger.

Her er mange mennesker.

Gud i Guds eget land

Jeg samler fortællinger, billeder og indtryk fra byen, fra kirkerne og menneskene.

Det er umuligt ikke at møde mennesker i New York, og de giver deres historie væk med det samme. Og alt har betydning, her læser man sit liv og byens fortælling ind i en større sammenhæng hele tiden.

Ingen er bange for at sige Gud, i Guds eget land, i verdens hovedstad.

New York er en religiøs by. Alt betyder noget, små tilfældigheder, hændelser og katastrofer, alt læses som skæbnefortællinger, akkurat som i Siri Hustvedts forfatterskab.

Og svarene på mine spørgsmål omkring gudsforhold, kirkerum og den visuelle og sproglige forkyndelses æstetik synes at



To indtryk fra New York. Til venstre Mother Zion Church i Harlem og til højre St. Pauls Chapel på Manhattan.

være det samme. En insisteren på nuet. Fortid, virkelighed og forkyndelse er forankret i nuet. Den foranderlige samtid.

SUSANNE JENSENS OPHOLD

I SAN CATALDO OG ROM

Maria-ikonografi i fortid og nutid; en spejling af os selv.

Cypresserne rækker mod himlen. Når jeg efter nattens søvn åbner vinduet strømmer dufte af timian og rosmarin mig i møde med berusende styrke.

Kirkeklokker ringer i det fjerne, himlen rødmer bag bjergene, et kort øjeblik er den rød som Marias kjole. Så forsvinder den røde farve, himlen bliver blå - som den kappe Maria bærer. Den røde, den blå - troens og kærlighedens farver.

Jeg er i Syditalien en måned, i et gammelt nu nedlagt benediktinerkloster, San Cataldo på Amalfi-kysten syd for Napoli. Her er ro til fordybelse, her er ro til den lange samtale, med andre, med mig selv, med bøgerne og med Gud.

Mariabilledet og stjernehimlen

Med udgangspunkt i Mariabilledets historie samler jeg indtryk, billeder og oplevelser.

Lisbeth Smedegaard Andersens smukke og indsigtfulde bog *Guds Moder og himlens veninde* er en guldgrube at dykke ned i. I Maria-portrætternes mange forskellige kunstneriske fremstillinger finder jeg en rigdom af inspiration til prædikenværkstedets lager.

Når mørket sænker sig over Draqedalen, bjergkløften mellem Ravello og Scala, viser den store stjerne sig. Er det Venus eller

Jupiter? Eller Stella Maris - Havets Stjerne, der stiger op fra Middelhavet og oplyser den mørke nat? Sådan får tankerne lov til at løbe frit, kun et æsels skryden i det fjerne minder mig om, hvor jeg er.

Maria og hendes historie, den klassiske Maria-ikonografi - den kan hjælpe os til at se og til at erindre os om den grundfortælling, vi er en del af.

Da Maria forsvandt fra vores kirke, så forsvandt der også en livsnær erfaringsverden, en verden, der taler mere til vores sanser end til intellektet. Maria var et menneske, undfanget og født som alle andre. At spejle sig i hendes historie kan give håb; hendes historie er fællesmenneskelig, der er noget vi kan genkende.

Jeg dykkede ned i historien, i billederne, i menneskene omkring mig - sad timer i små kølige kirkerum med ikoner og statuer, statuer, der om aftenen blev båret i procession i landsbyens smalle gader.

Maria har mange ansigter, ligesom det menneskelige liv har mange ansigter. Maria er en levende figur i troens billeder i Italien. Jeg oplevede en frimodighed i måden at bruge religiøse billeder på, en frimodighed, der gør verden større.

I Roms gamle bydel

Anden del af min orlov tilbragte jeg i Rom, hvor jeg boede i den gamle bydel, nabo til en af Roms ældste Mariakirker, Santa Maria in Trastevere. Mødet med denne kirkes romerske mosaikker, denne pragtfulde farve- og sansemættede billedfortælling var betagende. Billeder fæstner ikke bare ansigter, men også tanker og følelser, vi

genkender, et ordløst sprog af umådelig styrke.

Kristendom handler om at se - se, jeg gør alting nyt, siger Jesus. Jeg oplever, at kunstens billeder, alle billeder omkring os kan formidle kristendom på en enkel, livsnær måde. Det er en almenmenneskelig erfaring, at vi kun taler en ganske lille procentdel med ord, den non-verbale kommunikation fylder langt mere. Vi taler med kroppen, og det er kroppens sprog, som sanser troens billeder, den evige fortælling om Gud, der fik krop og blev menneske.

Tolkningen ind i vor tid

Det har været et spændende projekt at finde billeder fra vores egen tid, billeder, som ikke er tænkt religiøst, at læse dem i lyset af den klassiske Maria-ikonografi - se, hvad der sker, når man gør det. Mange moderne billedkunstnere spiller på Maria-ikonografiens klassiske symboler og tolker dem ind i vores tid.

Den amerikanske fotograf Cindy Sherman, der er kendt for at bruge sig selv som model i sine billeder, har klædt sig ud som Maria i et billede, der åbenlyst spiller på alle de gamle tegn. Hun ligner Maria, men hun er ingen Maria. Hun er forvandlet til kunstig dukke, en stivnet kliché, der stirrer tomt og udslukt ud på den verden, hun intet godt forventer sig af.

Hvad sker der med os, når vi spejler os i andre menneskers forventninger til, hvordan vi bør se ud, hvordan vi bør opføre os og agere for at vinde respekt i andre menneskers øjne? Hvad er det, vi spejler os i? En akse fra Rom til New York. Maria dengang, Maria i dag.

New York, San Cataldo, Rom, Damaskus »

Rom lagrer sig i min hjerne, bilosen, grønt-sagsmarkederne, troens billeder, kitsch og kunst. Nu hjemme lægger jeg sidste hånd på et billedforedrag med titlen *Kroppens sprog, troens billede*.

Billeder taler til vores fantasi og følelse på en helt anden måde end ord gør det, hvilket er meget tankevækkende for den kristendomsforståelse, der bygger på Paulus' ord om at troen kommer af det, der høres.

VIBEKE DØSSINGS OPHOLD

I DAMASKUS

Bestandighed, forankring, uforanderlighed.

I Paulus' fodspor på den lige gade i det, som kaldes verdens ældste by, hvor biler og mobiltelefoner dog fylder ligeså meget som i aftenlandet.

Damaskus - her er bygninger, hvis sten blev sat før vores tidsregning, et sprog, jeg ikke forstår, en verden, hvor tider og kulturer tørner sammen på hvert gadehjørne. Æselkærer og de største BMWer. Tilslørede kvinder, vestligt udseende kvinder.

Jeg var interesseret i at undersøge det islamiske billedforbuds udbredelse i den sækulære storby Damaskus. Jeg var nysgerrig overfor, hvordan dette billedforbud påvirkede kristendommen.

Moskeer, utallige besøg. Ærbødheden, når man tager skoene af. Rummets renhed og skønhed. De geometriske mønstre. Enkeltheden. Gud er ikke afbildet, men længslen efter ham er det. Længslen er udtrykt i mønstrenes orden og uendelighed.

Bønnen kalder på mig

Umayyadmoskeen. Jeg føler mig ramt af den gamle sandhed, at i fremmede religioners katedraler ser man sin egen Gud tydeligst. Fem gange om dagen bliver der kaldt til bøn. Der bliver kaldt ikke alene på muslimerne, der bliver også kaldt på mig, fordi den arabiske bønns ord for mig er som geometriske mønstre, uden indhold - en sang, der vækker længslen efter uendelighed, efter fylde, efter Gud.

Kun ét sted når bønskaldet ikke ind: I hamamet, hvor jeg tilbringer en eftermiddag med kun kvinder og børn. I denne kropslige verden trænger religionen ikke ind.

Upåvirket af nuet

Kirkerne. Ortodoks teologi. Fra moskeens strenge og lyse enkelthed til mørke kroge og ikoner. Gud afbildet. Gud og Guds moder i en ikonografi, der nok har udviklet sig, men ikke grundlæggende ændret sig over århundreder. At træde ind i evigheden, uforanderligheden, Guds evigt uforanderlige væsen materialiseret.

Hvad sker der, når jeg står ansigt til ansigt med et billede af Gud; stiliseret - som mønstrene i moskeerne - og dog så fuldstændig anderledes? Det er vist mig selv, jeg ser, Gud kigger mig over skulderen, dog er han på billedet.

Gudstjenestens liturgi og alle ord upåvirket af livet udenfor murene.

Jeg bliver løftet ind i et åndedrag, der er større end mit, og som strækker sig bagud og fremad ind i evigheden. Fra evighed til evighed. Lytter til præstens recitation på et sprog, hverken jeg eller de andre forstår, og jeg tænker på New York, på prædikantens ord om, at „Jesus is your brother“, på en kirke, der dér insisterer på nuet og på at forholde sig til menneskers konkrete virkelighed.

Og jeg tænker på Den danske Folkekirke. Hvordan forholder vi os til os selv? Til traditionen og forankretheden, til nuet og virkeligheden udenfor murene?





To markante religiøse bygningsværker. Til venstre ses Umayyadmoskeen i Damaskus og til højre freskoerne i Santa Maria in Trastevere i Rom.

Gud er tilbage. Frontberetning fra det amerikanske kirkeliv >>

I efteråret 2009 fik jeg bevilget studieorlov med henblik på at studere amerikansk homiletik. Det har været opbyggeligt. For overalt, hvor jeg har været i Californien, så har billedet været det samme: Hvor der ringes til gudstjeneste, myldrer det med unge, midaldrende og ældre.

Man kan konstatere, at de to journalister fra *The Economist*, John Micklethwait og Adrian Wooldridge, sammenfatter den globale status for kristendommen præcist, når de kalder deres nye og meget omtalte bog for *God is back. How the global revival of faith is changing the world*. Pointen i deres bog er, at hvor troen engang blev eksporteret fra Europa til Amerika, så er det i dag den omvendte bevægelse, vi er vidner til:

„Vi har igennem denne bog argumenteret for, at verden generelt bevæger sig i en amerikansk retning, hvor religion og modernitet lever lykkeligt sammen, snarere end i den europæiske retning, hvor sekulariseringen marginaliserer religionen.”

Chuck Marvin & Obama

Efter et par måneders ophold i USA er jeg blevet overbevist om, at forfatterne til *God is back* har ret. Et eksempel: Det er tidligt søndag morgen, da feltpræst Chuck Marvin henter mig, for at jeg kan deltage i gudstjeneste for marinekorpsets rekrutter. Da vi ankommer til basen i San Diego, er en gruppe unge karseklippede mænd på vej til kirke.

Chuck spørger dem, om de går i kirke af nysgerrighed eller af overbevisning. Stort set alle markerer, at det er den

sidste grund, der er motiverende - rigtige soldater går i kirke.

Sådan har det ikke altid været. I 1683 skulle indbyggerne i Massachusetts på deres skattebillet angive, hvilket religiøst samfund, de tilhørte, og 83 procent af indbyggerne skrev: „Intet.”

Det har siden ændret sig radikalt. Under præsidentvalget blev republikaneren John McCain i tvivl om, hvorvidt han tilhørte den episkopale eller den baptistiske kirke. Man kan ikke ligefrem sige, at den tvivl kom ham til gode i et land, hvor ni ud af ti tror på Gud, og der er endog valganalytikere, der hævder, at Obama „out-Goded” sine modstandere.

Historien om Barack Obama er nemlig også historien om en kvik, men forvirret ung mand, der søgte efter livets mening og fandt den i en kirke i Chicago. Obama var vokset op i et ateistisk miljø, men traf altså en beslutning, som omkalfatrede hans liv. På den måde kan Obama måske godt blive et slags symbol på, at religion ikke nødvendigvis er noget, man fødes ind i, men noget, man går ud og opsøger. En ud af fire amerikanere skifter da også religiøst tilhørsforhold i deres liv.

Præst i marineblå blazer

Vi er lidt sent på den, og det viser sig faktisk svært at finde en plads i den ikke særligt indbydende presbyterianske kirke, hvor der er fyldt op med kirkegængere i den erhvervsaktive alder.

Præsten er klædt i marineblå blazer og rødt slips og holder en lang og omstændelig prædiken om den barmhjertige samaritaner. Man kan ikke beskyldes ham for at lefle for menigheden,

som ikke desto mindre lytter koncentreret og andægtigt.

Grundtvig overthere

Under mit studieophold møder jeg også en luthersk præst med danske aner. David Jorstadt beskriver da også sit kirkelige ståsted som grundtvigsk, og han byder mig elskværdigt velkommen på sit kontor, der ligger i tilknytning til kirken i San Marcos.

Han fortæller, at hans menighed består af 550 medlemmer, og at den bliver betjent af ham selv og en præst på halv tid. San Marcos' kirke holder tre gudstjenester om søndagen, fordi der ikke er plads til alle medlemmerne på én gang.

Jorstadt prædiker kortere og mere struktureret end sin presbyterianske kollega. Men for begge gudstjenester gælder, at de i hovedtrækkene ligner den danske, og at ingen af prædikenerne ville have hensat en dansk menighed i chok eller forundring.

I Danmark er 83 procent medlemmer af folkekirken, men kun to procent deltager regelmæssigt i gudstjenesten, og det selvom folkekirkens gudstjenester efter mit skøn sagtens kan matche de amerikanske. Tillige og især er det mit indtryk, at de amerikanske præster arbejder mindre med børnearbejde, studiekredse o.l. end herhjemme, eftersom søndagens gudstjeneste uomtvisteligt er meningen og midtpunktet i den amerikanske præstegerning.

Moralen

Hvad kan man så lære af amerikansk kirkeliv? Da der engang rejste sig en

folkelig opstand i DDR, skrev Bertolt Brecht satirisk, at det måske var på tide, at magthaverne valgte sig et nyt folk.

Og det er lidt den samme konklusion, man når til, hvis man sammenligner USA og Danmark. Når der er markant større kirkegang i USA, så hænger det sammen med den selvfølgelige respekt, som omgærder kirke og kristendom i et land, hvor kirkegængerne har de bedste uddannelser, de højeste lønninger og bruger mest tid på at læse lektier med deres børn.

At gå i kirke i USA er lig med kultur, prestige og velstand. Derfor: Hvis danske præster vil have flere mennesker i kirke, så bliver de nødt til at vælge sig et nyt folk. Eller måske bliver folket nødt til at forandre sig. Noget tyder på, at det sidste også er ved at ske, for selvom Nordeuropa rigtignok har noget nær verdensrekord i faldende kirkegang, så er forfatterne til *God is back* ikke i tvivl om, at Europa kristeligt set bevæger sig i amerikansk retning og ikke omvendt.

Sociologer var for få årtier overbeviste om, at demokrati, markedsøkonomi, teknologi og oplysning ville tage livet af religionen, men alt tyder på, at det netop er disse faktorer, der i fællesskab forstærker kristendommens position.

Den fremtrædende religionssociolog Peter Berger erkender da også, at han tog fejl, da han for tyve år siden forudså, at kristendommens betydning ville være dalende, og i dag opfordrer han med et smil på læben til, at religionssociologer bør analysere de gudløse svenskere, for de er i sandhed en kuriositet i en verden, hvor Kina har flere kirkegængere end

medlemmer af kommunistpartiet. Verden forandrer sig unægteligt. År 1900 levede 80 procent af alle kristne i Europa og i USA. I 2010 lever 60 procent af alle kristne i udviklingslandene.

Jovist, Gud er tilbage. Spørgsmålet er, hvornår vi opdager det herhjemme.



Aarby Kirkes bygningshistorie



Kun seks kilometer fra Aarby Kirke ligger Kalundborg Kirke med dens fem tårne. Begge kirker er Maria-kirker.

I gennem en række år har jeg beskæftiget mig en del med Aarby Kirkes bygningshistorie. I samme periode bragte jeg fortløbende en artikelserie om kirken i vores sogneblad.

Det var de artikler, som jeg gerne ville uddybe, udbygge og kæde sammen til en samlet beretning om Aarby Kirke.

Jeg tog udgangspunkt i kirkens bygningshistorie og fulgte dens vækst trin for trin i dens knopskydning middelalderen igennem.

Hvert af de seks trin blev uddybet med et historisk afsnit om dels de politiske forhold og dels tidens åndelige strømninger.

Pest & borgerkrig

I mit arbejde med stoffet søgte jeg og fandt en god begrundelse for, at hver enkelt tilbygning blev føjet til kirken. Dermed fik jeg også inddraget såvel pestens som borgerkrigens betydning for det danske

samfund og dermed de nævnte faktors indvirkning på befolkningens religiøsitet og kirkebygningens vækst og egenart.

Kirkens inventar har også sin egen spændende historie at fortælle. Ikke mindst altertavlen, som i dag repræsenterer hele tre tidsaldre og tilsvarende stilarter.

Dertil kommer Mariatavlen, som får sit eget afsnit. Også prædikestolen har en hel del at fortælle.

Et særligt afsnit får Jomfru Maria, da denne helgen har spillet en særlig rolle i Aarby i middelalderen. Kirken er indviet til Jomfru Maria og var derfor en Maria-kirke eller en Vor Frue-kirke om man vil.

Det fremgår også tydeligt af de spor, hun har sat sig, og som en emsig eftertid forgæves har søgt at skjule.

To kirker om de samme sjæle

Et af de store spørgsmål, der står tilbage er følgende: Hvordan var det praktisk muligt, at to Maria-kirker kunne ligge så

tæt på hinanden, som tilfældet var med Den Fem-tårnede, som kun ligger seks kilometer fra Aarby.

De to kirkesogne grænsede endog op mod hinanden i middelalderen. Konkurrerede de to om de samme sjæle, eller samarbejdede de i stedet?

Jeg er netop nu i gang med at samle illustrationer til bogen, som gerne skulle udkomme engang i foråret.

Sognepræst Jes Nysten, Vor Frue og Vindinge

Filmmediet som pædagogisk middel i en kirkelig voksenpædagogisk kontekst

En tidssvarende og relevant kirkelig voksenundervisning må være „antropocentrisk“ i sit udgangspunkt. Det var allerede Bultmann, der sagde, at „vil man tale om Gud, må man tale om mennesket“.

Teologien/kristendommen kan ikke blot tage udgangspunkt i en dogmatisk og traditionel Gudstro.

Denne „antropocentriske vending“ i en kirkelig kontekst er ikke et knæfald for en moderne individualisme, en egoistisk selvoptagethed, men en ægte kristen/teologisk opgave.

Dette kan præciseres kort på tre punkter:

1. For overhovedet at kunne tale relevant og nutidigt må kristendommen/teologien være i kritisk dialog med „tidsånden“. Hvis det skal give mening at få en ægte kritisk dialog med nutidens mennesker, må udgangspunktet være en accept og forståelse for deres erfaringshorisont, sådan

som den kommer til udtryk i de forskellige kulturelle former.

2. Evangeliets egen intention er at nå mennesker „der, hvor de er“. For at ethvert teologisk udsagn kan give mening, må der spørges efter den „antropologiske relevans“.
3. I sidste ende er enhver kristen/teologisk debat bundet af en personlig åbenhed, ikke kun en abstrakt erkendelse, men en subjektiv anerkendelse.

Indflydelse på pædagogikken

Disse kirkelige/teologiske præciseringer må nødvendigvis have indflydelse på selve den pædagogiske situation, hvori den kirkelige voksenundervisning finder sted: En kritisk og åben dialog/konfrontation mellem kristendommens grundtemaer og tidens vigtigste kulturelle udtryk.

I denne sammenhæng med fokus på filmmediet.

De afgørende forestillinger om „det gode liv“ formes i vore dage ikke af fælles accepterede etiske principper, men

stammer fra tv-serier, reklamer og særligt film.

Det er på film, de grundlæggende myter om godt og ondt, rigtigt og forkert, formes. For mange er biografmørket blevet stedet, hvor virkelighedens store spørgsmål bearbejdes, et privilegium, som kirken tidligere havde patent på.

Både når det gælder de smalle kunsthjerte og mainstreamfilmene er det åbenlyst, at de ofte behandler traditionelle kristne temaer som ondskabens realitet, kærlighedens skrøbelighed, næste-kærlighed, tilgivelse.

Teologien/kristendommen kan således i dialog med film skabe et rum for en åben og nutidig refleksion. Fordi filmmediet giver os vor tids afgørende fortællinger om menneskelivet, og fordi kristendommen med sin menneskeforståelse (synder - tilgivet) kan nuancere og korrigere disse fortællinger.

Tidligere sognepræst Jens Bøggild, Haraldsted og Allindemagle

Studieorlov om Heidegger »



Martin Heidegger
(1889-1976) med
stok.

For år tilbage fik jeg en lille bog om Heidegger i hånden og tænkte, at en oversættelse til dansk kunne have almen interesse for dem, der interesserer sig for Tysklands vigtigste filosof i det tyvende århundrede og for landets historiske selvbevidsthed og traumer efter de to store nederlag, som var katastrofer ikke blot der, men for hele verden..

Bogen er skrevet af dr. phil. Paul Hühnerfeld (1926–60), som var journalist og litteraturanmelder ved Die Zeit. Han havde selv under sine filosofistudier siddet under Heideggers stol. Under krigen gjorde han tjeneste som fænik i den tyske marine, så han kendte ikke blot filosofiens, men også krigens vilkår, som Heidegger flere steder beskæftiger sig med.

Han var med sin glimrende uddannelse og skarpe iagttagelsesevne en fornem og værdsat repræsentant for den efterkrigsgeneration, som med den største skepsis prøvede at få hold på sit fædrelands grundholdninger. Han omkom tragisk ved en trafikulykke i ung alder.

Om at begribe geniets fejltagelser

I sin lille bog *Angående Heidegger* (In Sachen Heidegger, Hoffmann und Campe Verlag, Hamburg 1959) forsøger han uden at ville psykologisere at komme om bag Heidegger og finde ud af, hvad det er for et miljø, og hvad det er for en fortid, som gør manden. Han gør det som et forsøg på at begribe geniets fejltagelse.

Til slut i bogen skriver han:

„Vi tyskere skulle ud af den tid, hvor national umodenhed førte med sig, at skildringen af vore fejl overlades til

udenlandske iagttagere ... Man kan roligt tage geniet fra Messkirch (Heideggers fødeby) som anledning til at tale om en specifik fare ved den tyske ånd. Det er den bedste anledning, man kan finde: en beundringsværdig anledning, som man er lige så megen ære skyldig som kritisk distance.”

Det er aktuel læsning, nu, hvor Heideggers hovedværk er kommet i en dansk oversættelse, og hvor det demokratiske og diktaturfrie Tyskland som genforenet nation kan fejre sin 60-års-dag.

Han blev født, arbejdede og døde

Heidegger var meget lidt meddelsom om sin egen biografi, og Hühnerfeld sætter som præambel på sin bog et citat fra Platons Apologi:

„Men Sokrates, hvad er nu i grunden din geskæft? Hvoraf er denne bagtalelse af dig opstået? Fordi det er jo sikkert, at hvis du ikke lavede andet, end andre gør, så ville der ikke være opstået et sådant rygte. Sig os dog, hvad det er, så vi ikke skal gøre os vore egne tanker om dig.”

Så fanger Hühnerfeld Heidegger, som indledte en forelæsning om Aristoteles med at sige:

„Han blev født, arbejdede og døde.”

Den går ikke, siger Hühnerfeld. Om Aristoteles ved vi ganske meget, og Heidegger selv var en af dem, der som filosofihistoriker vidste mest, så han taler mod bedre vidende. Han prøvede altså at påstå, at et selv i gængs forstand dramatisk liv skulle være ligegyldigt for en filosofis filosofi. At det ikke stemmer for filosoffer som Sokrates eller Platon, Augustin eller Nietzsche, ligger lige for.

At det heller ikke kan stemme for Heidegger, det prøver Hühnerfeld at skrive om.

Der kommer så en redegørelse for Heideggers liv, så vidt det var muligt på daværende tidspunkt at finde oplysninger om det. Filosofen selv var jo efter 2. Verdenskrig sendt ud i mørket.

Den tyske universitetshistorie

Men nok så interessant er den gennemgang eller oversigt, Hühnerfeld giver over tysk universitetshistorie. De tyske universiteter hører ingenlunde til blandt de ældste i Europa. Paris, Cam-bridge, Modena og Bologna er langt ældre og havde allerede krænget Middelalderen af sig, da de første tyske universiteter bliver grundlagt.

Men i det nittende århundrede gjaldt de tyske for at være de bedste i verden. I første halvdel af det århundrede var de idealismens højborg og dermed politiske rugekasser. De tyske studenter bærer en stor del af æren for selve opbygningen af den tyske nation og nationalbevidsthed.

Men i den periode er det så, at de „gamle” universiteter i England, Frankrig og Italien bliver naturvidenskabeligt orienterede og lægger idealismen ikke bare bag sig, men nærmest for had.

Sammen med idealismen bliver også filosofi og teologi skubbet til side, og de tyske universiteter bliver forældede, indtil de må ændre kurs og bliver naturvidenskabelige og apolitiske. Det bliver de så til gengæld med tysk grundighed, så tyske studenter bliver forskere og nørder, der ikke aner noget om politik.

I slutningen af århundredet bliver

Studieorlov om Heidegger »

studenterne kejsertro patrioter, men nærmest filosofiske analfabeter og ganske upolitiske.

Deutschland über alles

Både filosofi og teologi lever på de tyske universiteter på tålt ophold og ses nu nærmest begge som *ancilla scientiæ*.

I det forhold ser Hühnerfeld både baggrunden for, at tusindvis af tyske studenter melder sig til krigstjeneste i 1914 og med *Deutschland, Deutschland über alles* på læben lader sig nedmeje på slagmarken uden egentlig at ane, hvad de dør for, og Heideggers plan om at gentænke filosofien og gengive den en førerplads på universiteterne.

Man kan kun sige, at det er Heideggers fortjeneste, at filosofien igen blev selvstændig på universiteterne, selvom han selvfølgelig som fænomenolog står i gæld til sine forgængere Brentano og ikke mindst Husserl, hvis lærestol han overtog.

Filosofiens svar på Barth

Heidegger nytænker filosofien på samme

måde som Barth og Bultmann nytænker teologi og gør det muligt at prædike vedkommende også for den slagne nations ungdom.

Heidegger var helt fortrolig med Barths tanker, og han holdt en overgang seminarer på universitetet i Marburg sammen med Bultmann, som i hvert fald en tid kunne regne sig blandt Heideggers (få) venner.

Nytænkningen var nødvendig af flere grunde. Dels altså fordi de klassiske discipliner var blevet nedrangeret og lå i stadig forsvarsposition mod naturvidenskaben på universiteterne, dels fordi Tyskland var i chok og dyb krise efter 1. Verdenskrigs totale nederlag.

Gud var jo død i den krig, og hele *l'ancien regime* lå i ruiner. At England kunne begå fejl, det var ikke nogen ny tanke for tyskerne, men at Tyskland, det europæiske fastlands rigeste og mest velorganiserede og militært ubetinget stærkeste land med de allerfornemste universitetstraditioner, kunne tabe krigen, det var ufatteligt. Det var just *Untergang*

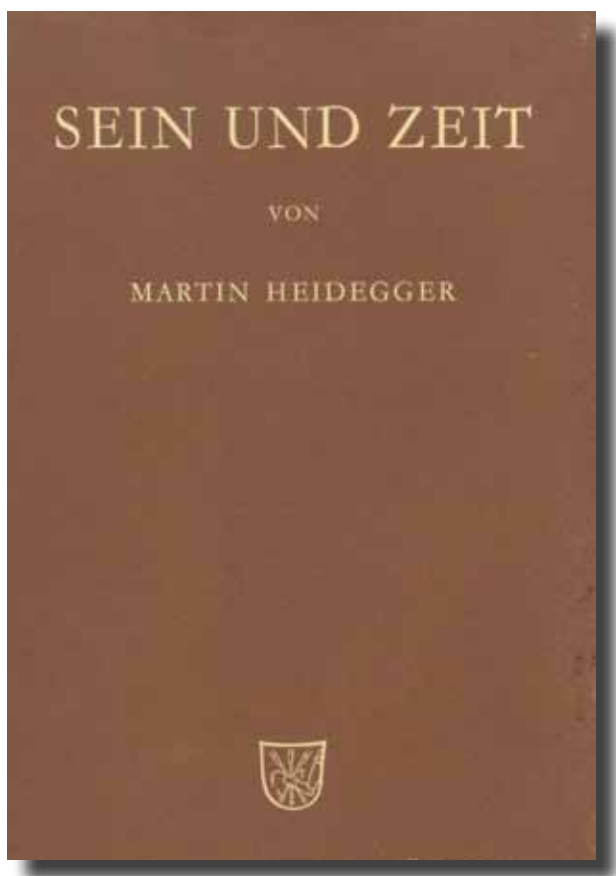
des Abendlandes, som Spengler skrev om, og som tyskerne slugte råt i efterkrigsårene.

Ingen mellem Platon og Heidegger

Den store filosofi i Tyskland i sidste halvdel af det nittende århundrede var tænkt uden for universiteterne - Marx og Nietzsche - ligesom i Danmark, hvor Kierkegaard heller ikke var universitetsmand. Det er sådanne folk og især Kierkegaard, som får betydning for Heideggers tænkning.

Han har den ambition at nytænke filosofien fra Platon og frem og den forfængelighed at mene, at der faktisk heller ikke er nogen, der er værd at nævne mellem ham og Platon.

Hühnerfeld anlægger det synspunkt på Heidegger, at grunden til dette træk af storhedsvanvid skal søges i filosofens dybe, reaktionære provinsialisme. Heidegger var ikke interesseret i storbykulturen, som han betragtede med foragt. Han sagde nej og næppe engang nej tak til professorat ved selve Humboldt-universitetet i Berlin.



Her ser Hühnerfeld også grunden til Heideggers fascination af Hitlers nazisme, det provinsielle menneskes storhedsvanvid. Parret med denne fascination er så en søgen efter en nødvendig, ny, tysk identitet, som kunne hale nationen op af den dybe åndelige krise efter nederlaget.

Fane, fædreland og ære

Heidegger fandt den i de gamle idealer: fane, fædreland og ære. Studenterne strømmede til. Endelig var der nytænkning, og alle de gamle lærere, som bare trampede videre i de klassiske termer og skemaer, var yt.

Heidegger hadede kongresser, men han lod sig overtale til i 1929 at deltage i universitetskurset i Davos, hvor han møder nykantianismens fornemste tyske repræsentant, Ernst Cassierer.

Denne lægger hele den gamle skole frem med lysende klarhed, og så skulle den i den klassiske, tyske universitetsverden unge Heidegger til. Han var allerede blevet berømt for sin nys udkomne *Sein und*

Zeit, og så fremlægger han det helt nye synspunkt, at filosofien har den opgave at kalde mennesket tilbage fra det mugne aspekt, som kun benytter åndens værk, og ind dets skæbnes ubarmhertighed.

Det var den slags udsagn, som løftede den akademiske ungdom op i ny selvbevidsthed og stolthed over, at Tyskland stadig fostrede genier i verdensklasse. De gamle filosoffer måtte tie og forsvinde i mørket. Geniet var der og blev grebet af dem, der skabte Nazismen, grebet i begge betydninger.

Hühnerfeld fik vel ikke Heidegger til at sige mere om sig selv, men han gør så det platoniske forsøg på selv at sige noget om filosofiens miljø og baggrund for dog at komme til at forstå sin egen nations og sit eget folks farlige styrke og farlige svagheder. Det er nyttig læsning i dagens Europa.

Den sjældne lejlighed

Studieorlov er en sjælden lejlighed for en præst til at fordybe sig i et emne, og de fleste vil erfare, at en rum tid i

begyndelsen går med at grave sig fri af embedets opgaver og lægge dem klar til vikaren. På samme måde må man også i den sidste ende af orloven tage fat på embedspligterne - forberedelse til konfirmandundervisning, skrivning af kirkeblad o.s.v.

Den oversættelse af Hühnerfelds bog, som jeg fik gjort, blev så ikke helt færdig, og er ikke finpudset. Men det er mit håb, når jeg nu i en ikke fjern fremtid går på pension, så at kunne lægge den frem og måske få den trykt.

Into the wild. Salmer til en kirkefremmed generation »



Ikon af Asbjørn Hansen.

Efter ti år som sognepræst i to landsogne mellem Holbæk og Kalundborg var tiden moden til at gøre en form for status og bryde personlige grænser.

Gennem en årrække har jeg skrevet sange og viser, og i 2007 forsøgte jeg mig ud i salmeskrivningens ædle kunst. Jeg havde blandt andet en salme med blandt de 24, der blev fremført i Sorø Slotskirke i januar 2008.

Jeg besluttede at bryde mere nyjord, og det endte med, at jeg søgte om orlov til lave et kreativt projekt med salmer. Det synes måske ikke at være så grænseoverskridende, men jeg følte, jeg bragte mig selv i spil, fordi der var risiko for, at resultatet ikke levede op til egne og andres forventninger. Det var en rejse *into the wild*. Orloven blev bevilget.

Rejsen til Italien

Jeg vidste, jeg måtte væk fra præstegården og hverdagen, hvis den kreative proces skulle lykkes. Orloven lå fra september til november, og det ville være oplagt at rejse sydpå. Det endte med, at jeg fik arrangeret 14 dages ophold på det tidligere kloster San Cataldo ved Amalfikysten og 14 dage i en lejlighed i Assisi. Her skulle det primære skrivearbejde inspireres. De øvrige måneder blev sat af til bearbejdelse af tekster samt et kreativt sideprojekt:

Jeg ville forsøge at give teksterne et billedligt udtryk. Denne del var ment som et terapeutisk indslag, men viste sig at være mindst lige så givende som opholdet i Italien.

Min tid på San Cataldo og i Assisi var meget givende. Begge steder var

der fantastisk natur med mulighed for vandreture og skønne udsigter. Udsyn - både for øjet og ånden - skabte en ideel platform for mit forehavende - en vekslen mellem fordybelse og fysisk udfoldelse.

På San Cataldo boede en række andre danskere, som også var i gang med forskellige projekter. Dem kunne jeg sparre med.

I Assisi kom byens store, historiske hovedperson til at spille med i mine tanker. Under opholdet her fik jeg læst alle Frans' skrifter og besøgt de mange helligsteder, der er relateret til ham. Det blev en smuk og stærk oplevelse, som har påvirket mig langt mere, end jeg havde forestillet mig.

Den enkle kristendom

Frans af Assisi, der levede omkring år 1200, blev af mange i sin samtid regnet for en sindsforvirret galning. Men hans omfavnelser af en enkel kristendom, fattigdom og afsondret fordybelse havde en appel, der talte til folks hjerter.

Det fantastiske er, at Frans' tanker på mange måder har fået ny aktualitet. Hans barnlige tanker om at være venner med dyrene, passe godt på jorden og elske alt levende i ærbødighed over for skaberen kan med lidt god vilje føres direkte op til vor tids miljøkrise og helhedstænkning. Faktisk blev han 1979 udnævnt til skytshelgen for miljøet.

Hans forsagelse af det materielle har en række lighedspunkter med moderne længsel efter *simpel living*, og hans omvarende livsstil med meditative ophold langt fra hverdagslivet matcher fint med pilgrimsvandring og retræte, som

det jo er blevet almindeligt at tale om - selv i folkekirken.

Alt det kunne ikke undgå at farve mit tekstarbejde. Men set i bakspejlet var gevinsten ved at opholde sig i Assisi og få hele Frans' verdensbillede bragt med ind i projektet en bonus, jeg ikke havde forudset. I det hele taget gav orloven anledning til at finde inspiration i en række bøger, jeg ellers ikke havde haft mulighed for at gå i dybden med.

30 råtekster & sommerhus

Jeg havde gerne tilbragt længere tid i Italien, men familie og økonomi trak den anden vej. Heldigvis kunne jeg senere i forløbet tilbringe en del hverdage i et sommerhus, hvor teksterne (jeg kom hjem med cirka 30 råtekster) langsomt blev skåret til. Det var også her, jeg tog fat på udarbejdelsen af de moderne ikoner, som skulle illustrere salmerne. En kreativ proces er befordrende for mange ting, og der blev født mange nye ideer under malearbejdet.

Selvom orlovsrejsen indbefattede en udlandsrejse, var det på mange måder en indre rejse. Flere af mine salmetekster udspringer af mine ti års virke som forkynder, og det samlede resultat af orloven står for mig lidt som en milepæl for mine første ti år som præst. Så langt, så godt.

Undervejs i orloven måtte jeg ofte kæmpe med mig selv, fordi troen på egne evner blev overdøvet af tanker om, at jeg havde givet mig i kast med noget, der oversteg mine evner. Men mod slutningen så jeg filmen *Into the Wild* af Sean Penn. Den samlede på en flot måde det hele



St. Frans Kirke i Assisi.

sammen. Man følger en ung mand, der som Frans af Assisi forsøger det materielle samfund og begiver sig ud i ødemarken for at mærke naturens kræfter og finde ind til livets mening.

Jeg forstod, at man ikke bevæger sig, hvis man ikke indimellem drister sig ud over sine egne grænser.

Tilbage i hverdagen

Så var jeg pludselig tilbage i hverdagen. Endda lige op til alle julens mange aktiviteter. Men det var godt at være tilbage. Salmerne var sendt til komponist og kunne forhåbentlig hvile for en tid. De moderne ikoner blev udstillet på biblioteket sammen med de tilhørende tekster, så sognebørnene kunne se og læse, hvad deres præst havde fået tiden til at gå med. Jeg fik en god respons fra mange.

En af mine grundtanker har været at skrive tekster, der er så ligefremme og sprogligt tilgængelige, at selv mennesker uden kirkelig baggrund kan relatere til dem. Min egen generation er på mange måder fremmede overfor salmeskatten, og min største sejr vil være, hvis jeg har skrevet noget, der kan tale til almindelige danskere. Så gør det ikke så meget, hvis vante kirkefolk ryster lidt på hovedet og siger, at det er barnligt eller hørt før.

Jeg håber at kunne mangfoldiggøre materialet på et tidspunkt, når der er kommet melodier til. Men uanset, hvad det videre forløb bliver, har orloven været det hele værd.

Her er det store, åbne himmelrum.
Men Gud er så uendeligt langt borte!
Vi står med et mysterium.
Mon han har gemt sig bagved nattens porte?

Se, himmelhvælvets endeløse nat,
og stjernerne, der gnistrer li'som gløder,
mens jeg så ene og forladt
må gyse ved den tomhed, der mig møder.

Vi strandede på verdens grønne ø.
Vi spejder ud og tænder bål på stranden.
Hvis ingen kommer, må vi dø.
Et sted derude findes redningsmanden.

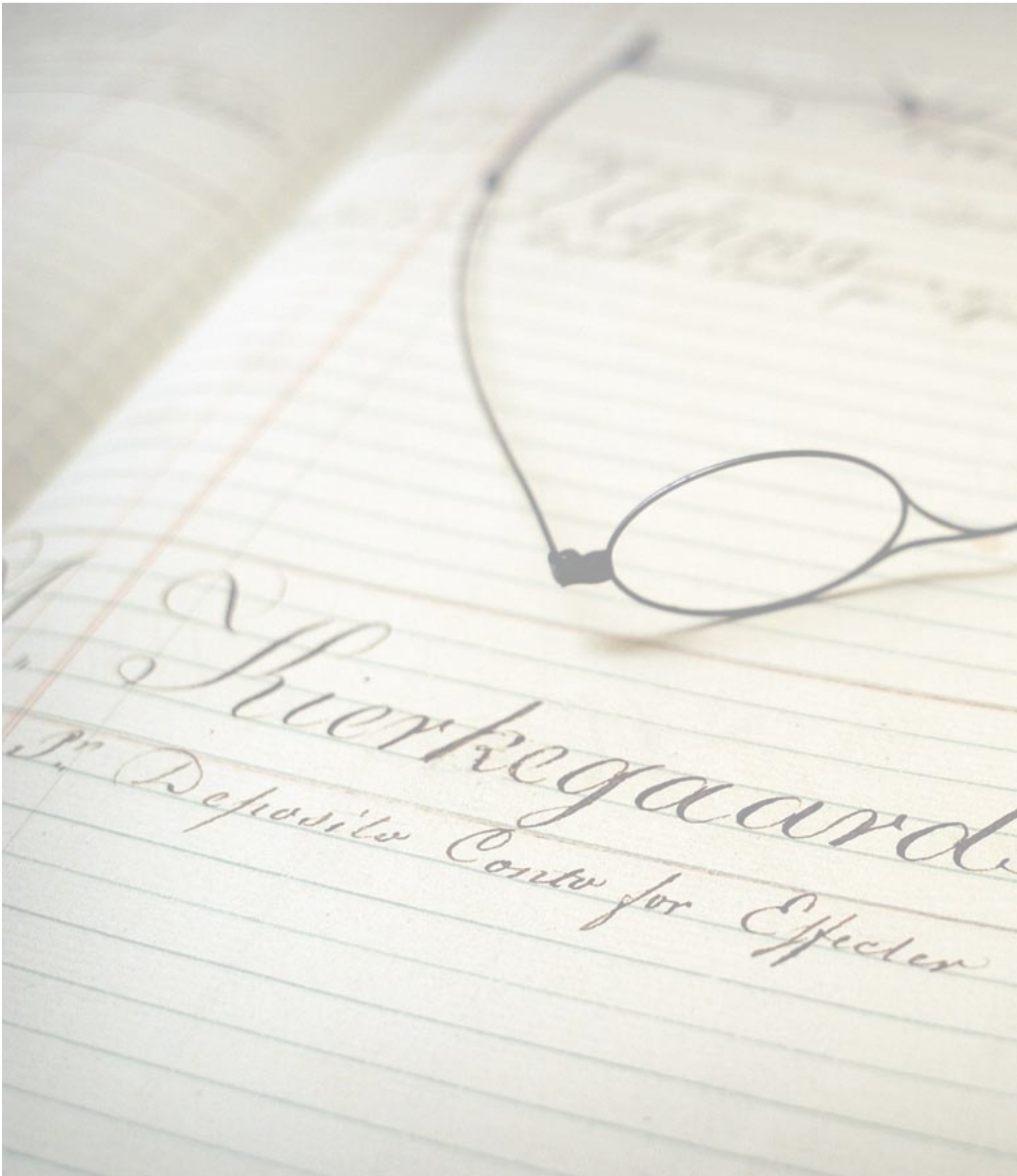
Vi sender vore røgsignaler op.
Vi fægter formålsløst med vore hænder.
Vi beder fra en bakketop,
Vi rejser parabler og antenner.

Men midt i vores desperate råb,
får vi forkyndt, at lyset er iblandt os.
Vi nærer nye spæde håb!
For længe siden var det ham, der fandt os!

Han kom til os, og himlen er så nær,
at menneske og Gud kan nå hinanden.
Så kan vi leve nu og her.
Det blomstrer med fornyet håb på stranden.

Asbjørn Hansen, 2009

Fokus på Søren Kierkegaard »





Forholdet mellem kærlighed og pligt belyst ud fra især Kierkegaard og (Løgstrup) »

Forholdet mellem kærlighed og pligt belyst ud fra især Kierkegaard (og Løgstrup). Og „Løgstrup“ er sat i parentes, for så langt nåede jeg ikke.

Jeg havde studieorlov oktober-december 2009.

Det medførte, at jeg for første gang i de 25 år, jeg har været præst, ikke skulle have gudstjenester i julen. Det var meget rart og lærerigt for én gangs skyld at prøve at holde jul som andre mennesker, der ikke er ansat ved en kirke.

Studieorlov før og nu

Jeg har før haft studieorlov, nemlig for 13 år siden.

Jeg kunne bruge mine erfaringer fra dengang til, hvordan jeg skulle forholde mig til det denne gang. Blandt andet til at jeg denne gang gav mere slip på pastoratet, end jeg gjorde sidste gang.

Sidste gang sad jeg i kirken næsten hver søndag som almindelig kirkegænger og gik med som tilhører til menighedsrådsmøderne for at følge med i, hvad der foregik.

Denne gang tog jeg i stedet til gudstjenester i andre kirker om søndagen, og kun nogle enkelte gange i Boeslunde, og jeg deltog kun i det sidste menighedsrådsmøde som tilhører (med taleret), fordi der var nogle ting, der skulle aftales, inden jeg skulle i gang igen.

Kort tid efter, at jeg var gået på orlov, blev jeg bedt om at tage en begravelse af en dame fra sognet, som jeg havde haft meget med at gøre i årenes løb.

Her valgte jeg at sige nej tak og overlade begravelsen til min afløser, selvom det var en begravelse, jeg meget

gerne ville have haft - men det, mente jeg, var det rigtige.

Den forfejlede Kierkegaard-opfattelse

Mit emnevalg hænger sammen med en emneopgave, jeg i sin tid skrev på universitet, og som handlede om Løgstrups opgør med Kierkegaards *Kærlighedens Gerninger* og det alternative Løgstrups tænkning udgør i forhold til Kierkegaards.

I *Den etiske Fordring* (København, 1956) skriver Løgstrup denne knusende dom over *Kærlighedens Gerninger*:

„*Kærlighedens Gerninger* er et genialt udtænkt system af sikringer imod at få det andet menneske tvunget ind på livet af sig. Ikke mindst når forholdet til det andet menneske truer med at blive intimt. Derfor er forholdet til den elskelige næste kristeligt talt vigtigere end forholdet til den uelskelige næste. Og derfor er gudsforholdet aldrig renere end i den elskedes had“ (s. 260).

Jeg tilsluttede mig dengang i vid udstrækning Løgstrups opfattelse af Kierkegaard, og har i mange år anset Kierkegaards kristendomsopfattelse for livsfjendsk. Men blandt andet Pia Søtofts foredrag på Roskilde Stifts Præstestævne for nogle år siden (2007), og læsning af hendes bog *Svimmelhedens etik* (København, 2000) har overbevist mig om, at Løgstrups opfattelse af Kierkegaard er forfejlet.

Derfor var hensigten med min studieorlov endnu engang at tage forholdet mellem kærlighed og pligt op og belyse det ud fra især Kierkegaard og Løgstrup. Det var i den forbindelse også min hensigt

at se på og sammenligne Kierkegaards og Løgstrups opfattelse af ægteskabets etik.

Jeg skal med det samme røbe, at jeg ikke nåede særlig langt i den opgave, for der skete nemlig det, at da jeg tog fat på at læse Kierkegaard, fik jeg lyst til at læse ham helt forfra og til ende (altså hans udgivne værker), inden jeg gik i gang med det, som egentlig var emnet for min opgave.

En grundig læseplan

Jeg har derfor i min studieorlov læst Kierkegaard forfra (de første seks bind, 3. udgave, København, 1962) samtidig med, at jeg har læst forskellige kommenterede værker, blandt andre Joakim Garffs *SAK* (København, 2000). Som indledning læste jeg blandt andre Johannes Sløks *Kierkegaards univers* (København, 1990), som jeg synes giver en fremragende indføring i Kierkegaards tanker.

Først var det min tanke at overspringe første bind, *Af en endnu levendes papirer* (som er en kritik af H. C. Andersens roman *Kun en spillemand*) og *Om begrebet Ironi* (som er Kierkegaards doktordisputats).

Men specielt *Om begrebet Ironi* er så grundlæggende for Kierkegaards måde at skrive og tænke på, at jeg valgte også at læse dette bind med. Og det fortrød jeg ikke. Igennem dette værk får man en glimrende indføring i græsk tænkning og specielt Sokrates' tænkning.

Det gav mig blandt andet anledning til at genlæse et så centralt værk som Platons *Faidon*, hvori blandt andet tanken om den u dødelige sjæl fremføres - en tanke, der har haft stor betydning for kristendommen.



Enten-Eller

Men så gik jeg til værket *Enten-Eller*, og her mødte jeg i andet halvbind et værk, nemlig *Ægteskabets æstetiske Gyldighed*, som er helt centralt for den problematik, som jeg har sat mig som mål at undersøge.

Men jeg blev også klar over, at der hos Kierkegaardforskerne er stor uenighed om, hvorledes man skal tolke dette værk. Nogle, for eksempel Sløk (s. 63), mener, at det skal tages for pålydende, at selvom Kierkegaard lader en af sinde pseudonymer, nemlig assessor Wilhelm, stå som forfatter, så giver skriftet udtryk for Kierkegaards egen idealistiske opfattelse af ægteskabet, medens for eksempel Birgit Bertung *Studier i stadier* (København, 1998, s. 106 ff.) mener, at skriftet skal forstås som en ironisk gengivelse af det småborgerlige ægteskab.

Pia Søtoft er ikke enig i denne sidstnævnte karakteristik af skriftet. Hun mener tværtimod, at der i dette skrift siges noget afgørende om Kierkegaards kærlighedsforståelse:

„Jeg opfatter således ikke blot Assessor Wilhelm som en kedelig ægtemand, hvis borgerlighed og biedermeierstil udelukkende danner grundlag for en etisk rigorisme(-). Grunden til, at Assessorens etik ikke kan indfanges af disse snævre rammer, ligger netop i hans syn på kærligheden: Et syn, der bliver

bestemmende for det etisk regulerende forhold mellem selvet og det andet menneske og som derfor sprænger rammerne for en stadieteoretisk læsning” (s.128).

Efter min mening er der meget at hente i dette skrift, når det gælder forholdet mellem kærlighed og pligt. Kierkegaard viser i dette skrift, at kærlighed og pligt ikke står i modsætning til hinanden, men at det er to begreber, som hører sammen, hvis kærligheden skal bevares.

Kærligheden overvinder alt

Jeg har fundet et citat i et senere skrift af Kierkegaard, som er skrevet i hans eget navn, nemlig skriftet *Ved anledningen af en brudevielse*, hvor han skriver (ind. 6, s. 290f):

„Så er ægteskabets beslutning, at kærligheden overvinder alt. Ja, den overvinder alt; men sandeligen, den omkommer i modgang, hvis ingen beslutning holder den fast; den omkommer i medgang, hvis ingen beslutning holder den fast; den vanarter i det dagligdage, hvis ingen beslutning opmaner den, den kvæles i indbildt vigtighed, hvis ingen beslutning ydmyger den. Elskoven bliver, men beslutningen er dens blivested, hvorved det har sit forblivende; elskoven er den forfriskende flygtige, men beslutningen er beholderen, hvori det bevares.”

Hvis jeg skal udtrykke det med eg-

ne ord, så er forholdet mellem den ægteskabeligt kærlighed og pligten (beslutningen) som forholdet mellem vandet og glasset i et glas vand.

Vandet svarer til kærligheden, glasset til pligten. Hvis vandet ikke bliver opbevaret i et glas, flyder det ud og går til spilde. Hvis kærligheden ikke bliver støttet af pligten (beslutningen), går den til grunde.

Her mener jeg, grundstrukturen er lagt til en vielsestale, en grundstruktur, som jeg selv mange gange har brugt:

Ægteskabet (kærligheden) er både en gave og en opgave.

Som det fremgår, nåede jeg kun delvist frem til det, der egentlig skulle være emnet for min studieorlov, nemlig en undersøgelse af forholdet mellem kærlighed og pligt belyst ud fra især Kierkegaard og Løgstrup, men det er min agt at tage emnet op igen, når jeg engang (forhåbentlig) er kommet igennem Kierkegaards samlede værker.

Studieorlov om Søren Kierkegaard »

Forventningens glæde, siger man, er ofte den største. Dette gælder dog ikke altid. Vel var forventningerne store til studieorlovens tre måneders embedsfri virksomhed, men dog ikke større end selve glæden over orloven.

Optakt

I december 2008 havde jeg fået en forespørgsel fra Søren Kierkegaard Selskabet i København om at holde et foredrag i selskabet, forår 2009. Jeg havde netop afsluttet et lille aftenhjemmestudium af *Philosophiske Smuler og Afsluttende Uvidenskabelig Efterskrift*, altså de værker i Søren Kierkegaards forfatterskab, der bærer pseudonymen Climacus' navn. Så jeg var kommet til „fætter” Anti-Climacus og dennes skrifter *Sygdommen til Døden* og *Indøvelse i Christendom*.

Jeg havde tidligere skrevet om *Indøvelse i Christendom* i Præsteforeningens Blad, men syntes ikke, jeg var kommet helt i bund, sådan som jeg gerne ville, med dette skrift. Derfor ville jeg læse *Indøvelsen* igennem igen med henblik på at holde foredrag i Søren Kierkegaard Selskabet om dette værk. Jeg kaldte mit foredrag: *Æstetisk forførelseskunst eller pietistisk alvor?*. Dette foredrag blev senere omarbejdet til en artikel, som kom i Præsteforeningens Blad foråret 2009.

På en måde kan man sige, at jeg var sprunget let hen over Anti-Climacus' første værk, altså *Sygdommen til Døden*. Dette ville jeg gerne råde bod på, men det var et temmelig travlt forår embedsmæssigt og på anden vis i familien, så jeg fik ikke rigtigt gjort noget ved det. Men som kaldet kom der så i foråret en mail fra

Roskilde Stift, at det nu var tid til at søge om studieorlov for efteråret 2009. Det tog jeg imod med kyshånd og sendte straks en ansøgning afsted.

Projektet

For 12 år siden havde jeg i forbindelse med at jeg skulle anmelde Arne Grøns disputats om Søren Kierkegaard *Negativitetens teologi* (1997) gennemlæst *Sygdommen til Døden* forholdsvis grundigt. Jeg fandt dengang, at Grøn over lange stræk læste Kierkegaard imod Kierkegaard (sådan som Grøn da også indrømmer i indledningen til sin disputats). Dette ville jeg gerne i en studieorlov sætte lidt mere fokus på. Derfor skrev jeg i min ansøgning om studieorlov, at jeg ville læse *Sygdommen til Døden* med stadig hensyntagen til Arne Grøn og dennes læremester, Michael Theunissen.

Michael Theunissen læser Kierkegaard med hegelske briller. Det vil sige lidt populært sagt, at han tolker Kierkegaards tænkning ud fra Hegel, hvorved de kendte kierkegaardske absolutte paradokser opløser sig i hegelsk dialektik og indoptages i åndens fænomenologiske selvudvikling. Både Theunissen og Grøn gør ingen røverkule af deres forehavende, men er begge åbne om deres projekt.

Alligevel syntes jeg dengang i 1997, at det var to temmelig problematiske læsninger af Kierkegaard. Jeg mener nemlig, at en sådan tilgang åbner en ladeport for den forskningsmæssige relativisme, hvor man blot læser en forfatter, fordi denne muligvis er kendt, og der derfor kan være stor prestige forbundet med alene det at beskæftige sig med vedkommende.

En forskningstilgang, hvor man blot bruger forfatteren, som man selv vil. Omtrent som man går til en åben mine, og spuler det ud af bjerget, man kan bruge. Det er en forskning, hvor forskeren har sit helt eget projekt, der for så vidt ikke har meget med den tænker at gøre, man vil bruge som hjemmelsmand på den ene eller anden facon. Hermed er naturligvis ikke sagt, at man ikke sagtens kan have et forskningsprojekt, der gør op med en tænker; påpeger aporier og opstiller alternative positioner overfor denne.

Men sådan er Grøns Kierkegaard-interpretation heller ikke udformet. Den er hverken et opgør med Kierkegaard eller en decideret tilslutning. Tværtimod er den en læsning, hvor man går ind og løfter Kierkegaards dialektisk funderede fænomenologiske, teologiske og filosofiske udviklinger og pointer ud af deres kierkegaardske „setup” og transporterer dem over i en anden forudsætningsmæssig ramme – den hegelske. Dette var min hovedkritik af Arne Grøn, da jeg anmeldte hans disputats i 1997.

Ny indsigt

Ved min fornyede læsning af *Sygdommen til Døden* under min orlov afvegne efter 2009 læste jeg med denne min kritik af Grøn in mente. Jeg havde også selv under læsningen valgt en anden fortolkningsmæssig følgesvend, nemlig Anders Kingos disputats *Analogiens Teologi*, særligt hans gennemgang af *Sygdommen til Døden*, forstås. I *Sygdommen til Døden* har der for mig været særligt et sted, både under min



læsning i 1997 og den i 2009, hvor jeg har haft problemer med at se, hvorledes sammenhængen mellem første og anden del af bogen fastholdes af Kierkegaard.

Ved læsning af Anders Kingo gik det op for mig, at problemet opstår, når man i sin læsning for enhver pris ikke vil have åbnet for en ren human, filosofisk tolkning af bogens første del - end ikke som blot mulighed. Herved strammer man Kierkegaards egen dialektik så meget til, at de facto de udviklinger af fortvivlelsens forskellige fænomener, som første del indeholder, i realiteten afsnøres fra anden dels kristelige udlægning. Dette er selvfølgelig problematisk.

Men fejlen, opdagede jeg ved min læsning, ligger hos læseren, ikke hos Anti-Climacus. Derved bliver der plads til, at Grøn, Theunissen og Hegel kan kile sig ind mellem første og anden dels udviklinger af, hvad fortvivlelse er (dog altså kun ved at læse Kierkegaard mod Kierkegaard).

Dette var for så vidt en indsiggt, der havde ligget der hele tiden, men var blevet forvirret af en læsning, der ikke ville give en tøndel til Grøn og Theunissen - for så vidt som sagt en læsning med en strammere dialektiks natur lagt ned over teksten end Kierkegaards egen.

Læsemandage på

Søren Kierkegaard Forskningscenteret

I min orlov var jeg så heldig af Patrick Stokes på Søren Kierkegaard Forskningscenter

netop i perioden havde averteret med en læsegruppe med *Sygdommen til Døden* som emne. Disse seancer fik jeg lov at deltage i. Jeg sad med hver gang - og med stort udbytte. Det var forskellige studerende (præ og -postgraduate) fra mange forskellige lande, med mange forskellige baggrunde og forudsætninger for at læse Kierkegaards *Sygdommen til Døden*. Jeg var eneste teolog og så tilmed præst. Det gav en vis afstand til de øvrige, som alle - uanset deres respektive projekt - havde en ikke-teologisk tilgang til Kierkegaard.

Det gav mig næsten hver gang lejlighed til at påpege det kristne, teologiske lag hos Kierkegaard, som de andre ikke rigtig havde den store forståelse for. For eksempel havde vi under diskussionen af forargelsens betydning i kristendommen og i Jesu egen forkyndelse en vældig lidenskabelig ordveksling. Her endte det med, at en særdeles oprevet ung mand rejste sig og gik med disse ord som afskedssalut:

„How can offense be a necessary part in understanding Christianity. This seems to be a contradiction in the very term: Understanding!“

Se, det var jo en reaktion, der så at sige, helt konkret demonstrerede, hvorledes forargelsen er knyttet til troen som den indgang, den enkelte skal igennem på vej til troen. Derfor siger Anti-Climacus da også, at Jesu ord 'Salig den, der ikke

forarges på mig' - næsten - har status af sakramente i kristendommen: Den troendes svar på forargelsens mulighed udtrykt liturgisk ved skriftemålet.

Studieorlov - også godt for familien

Tre måneders studieorlov går forbløffende hurtigt. Og inden man får set sig om, er orloven omme. Midt under orloven planlægger man og udkaster projekter, der skal følge på orlovens læsninger. Dette har jeg også gjort.

Jeg fik den idé at forsøge at skrive en bog ud fra min læsning af *Sygdommen til Døden*. Dette holder jeg stadig op for mig selv som et mål, der ikke skal underløbes. Nu må vi se. Jeg arbejder på det. Men uanset hvad, så har mine tre måneder helliget studeringen været tre utroligt dejlige måneder.

Hverdag igen

Orloven er nu for længst overstået, og det daglige arbejde og rutinen har taget over. Glædeligt er det, at sådan noget som studieorlov findes.

Der kommer midt i det hele et nyt lys ind over arbejdet, og indsigterne fra studiet glider helt selvfølgelig ind i arbejdet med søndagsprædikenen og andre taler, så man har et overskud af indfald og viden at øse af.

Sognepræst Bo B. Gravesen, Kildebrønde

Studieorlov kan være et maraton »





Studieorlov kan være et maraton »

Når eller hvis man løber maratonløb, kan man opleve det fænomen, der kaldes „at løbe ind i muren“. Fænomenet opstår, når kroppen løber tør for det sukkerbrændstof, vi dagligt indtager. Kroppen reagerer ved at overgå til at forbrænde noget af det fedt, der sidder på os.

Men denne omstilling af vores forbrænding er en større proces. Derfor vil man som løber i givet fald opleve, at man et eller andet sted efter 25 kilometer går i stå og ikke kan løbe mere. Hvis man bliver ved med at gå eller halte, kan man så komme i gang med at løbe igen og måske nå målet.

Nu gælder det de voksne

Efterhånden er der minikonfirmandundervisning i de fleste sogne i Danmark. Og fraset Herluf Eriksens seneste forslag om midikonfirmandundervisning har jeg i nogle år ment, at folkekirkens næste store undervisningsprojekt gælder de voksne.

Gentagne gange har jeg ved dåbs-samtaler oplevet, at forældre gerne vil påtage sig „at opdrage børnene i den kristne tro“, men de siger selv, at de ikke ved ret meget om kristendommen, og de ved ikke, hvad de skal gøre. Samtidig er der

mange voksne mellem 20 og 50, som stort set ikke har anden kristendomskundskab end deres konfirmationsundervisning. Og flere har sagt, at det eneste, de husker, er, at præsten havde skæg.

Derfor søgte jeg om studieorlov til at udarbejde to kurser i kristendom for voksne. Et „Fadderkursus“, som skal være rettet mod forældre og faddere, og et „Kristendommens ABC“, som skal være mere almen voksenundervisning. Og stor var glæden, da jeg fik at vide, at jeg havde fået studieorlov.

Jeg er præst i et stort forstadsogn og synes, at det er svært at etablere en kontinuerlig studieproces i det daglige, så jeg glædede mig til tre måneder, hvor jeg kun skulle studere. Ubevidst forestillede jeg mig nok, at det bliver ligesom i de gode gamle studiedage.

Ilt til hjernen

Frejdigt kastede jeg mig ud i studierne. Og det var dejligt, jeg var nærmest høj. Det blev både til dogmatisk grundbogstof og en række forskellige bøger med kateketisk indhold.

Læsningen gav ilt til hjernen, og relativt hurtigt stod det klart for mig, hvordan „Kristendommens ABC“ skulle

udformes. Det blev også hurtigt klart for mig, at jeg havde slået for stort brød op – tre måneder er ikke så lang tid.

Den bog, der blev mest interessant for mig, var *Cooperative Learning*.

Det er et amerikansk undervisningssystem, som bryder med megen traditionel undervisning. Den tager sit udgangspunkt i, at en del nyere forskning er af den opfattelse, at læring især finder sted, når „eleven“ selv tænker over eller selv formulerer sig omkring undervisningsstoffet. Det er et grundlæggende brud med folkekirkens traditionelle undervisningsform.

Både i skolen og i kirken har undervisning traditionelt haft den form, at underviseren har talt/undervist i mindst halvdelen af lektionen. Det har så typisk højest givet den enkelte elev ét minuts taletid, og en del har slet ikke sagt noget – og måske slet ikke lært noget.

Cooperative Learning (CL) tager det alvorligt, at læring sker, når eleven taler eller tænker. Det indebærer, at underviserens rolle bliver helt anderledes. Underviseren skal ikke stå bag katederet og sige en hel masse. Underviseren skal formulere de spørgsmål og opgaver, som eleverne skal arbejde med.



Elevernes arbejde med stoffet er også anderledes. Den typiske bordopstilling i klasser, der arbejder ud fra CL, er gruppeborde med plads til fire - to på hver side af bordet. En typisk opgave indebærer, at eleven først diskuterer et givent spørgsmål med sin sidemakker. Herefter diskuterer eleven det samme spørgsmål med eleven overfor. Dernæst diskuterer hele bordet og finder deres løsning. I plenum fortæller de enkelte borde så, hvad de har fundet frem til. Og læreren perspektiverer eller knytter yderligere undervisning til.

På denne måde skal alle elever forholde sig til og formulere sig om emnet, og alle elever får talt (og lært) noget.

Samtaleformen henover fire-mandsbordene ville sikkert hurtigt blive kedelig, hvis det var den eneste. CL indeholder derfor en lang række af opstillinger eller strukturer, som idemagerne kalder det, hvorunder elevernes samtale kan finde sted. Nogle vil allerede kende strukturen walk-and-talk.

Et tankevækkende alternativ

Det er et meget tankevækkende alternativ til rigtig meget undervisning i folkekirken (for slet ikke at tale om vores

prædikenform). Hvor meget lærer konfirmanderne egentlig? Hvorfor kan voksne kun huske, at præsten havde skæg? Hvad betyder det for (folke)kirken, hvis vi nærmer os en tid, hvor kristendommen primært er noget, der skal undervises i for overhovedet at være levende i Danmark?

Jeg mener ikke, at CL er den eneste mulige undervisningsform, men den er i hvert fald en udfordring for os som undervisere.

Muren

Efter ni ugers studier ramte jeg muren. Det var i virkeligheden ikke som i de gode gamle studiedage. For jeg sad helt alene dag efter dag og læste - og det blev simpelthen for ensomt for mig.

Der var ikke nogle at dele mine indsigter med - og jeg gik helt i stå. Jeg kunne af ren og skær pligt have fortsat min læsning, men det ville ikke have ført til noget.

Da man vel næppe kan forvente at få studieorlov mere end en gang, måtte jeg sadle om, hvis jeg ville bruge resten af orloven efter den hensigt at blive opladt til det videre arbejde.

Og det gjorde jeg uden blusel. Jeg tog til København og gik på museer, jeg

gik i Grand og Dagmar og så mærkelige oplevelsesfyldte film - *Departures* kan varmt anbefales.

Jeg kom i gang igen. Det blev en god orlov, og da jeg vendte tilbage, sagde de, at jeg så opladt ud!

P.S.

Studieorlovsmuligheden lever af, at vi alle giver afkald på en mindre lønstigning, så enkelte kan få orlov på skift. Tak til alle jer kollegaer, der gjorde det muligt for mig at holde orlov.

Det kan varmt anbefales, for glæden er ligeså stor, som den Pheidippides løb med bud om.

Præstegårdens og præsternes historie i pastoratet »

I august måned 2009 fik jeg et positivt svar på min anmodning om studieorlov 2009.

Det blev jeg glad for. Dels havde jeg brug for endnu en pause (havde også orlov i 2000) fra mit daglige arbejde efter næsten 26 som sognepræst i Skamstrup-Frydendal Pastorat, dels havde jeg et længe næret ønske om at få studeret, samlet og udgivet et lille skrift om præstegårdens - og præsternes historie i pastoratet, ligesom en mindre opgave - en turistbeskrivelse af Skamstrup Kirkes historie og inventar - længe havde været menighedsrådets ønske at få udarbejdet.

Den opgave kunne jeg så tage fat på den 1. oktober.

Manuskript om historien

Når man har været ansat i det samme pastorat i mange år, så er man ofte blevet bedt om at fortælle om sognets - og kirkens historie i forskellige sammenhænge.

Igennem årene er det sket flere gange, at jeg har sagt ja til det ønske, i kirkelige, i lokalhistoriske og i foreningsmæssige sammenhænge uden egentlig at have givet mig tid til at nå rigtig til bunds i opgaven. Ligeledes har jeg i tidens løb modtaget mange forskelligartede materialer i form af fotos, billeder, avisudklip, m.m. om tidligere kolleger, begivenheder i sognene, restaureringsarbejder og lignende for ikke at glemme de mange mennesker jeg mødte gennem årene, som fortalte historier og anekdoter fra fortiden.

Disse ting ønskede jeg at sætte ind i en bearbejdet historisk sammenhæng med

henblik på udgivelsen af et lille skrift om præsternes - og præstegårdens historie og ønsket blev mere aktuelt, eftersom vi i Skamstrup gennem de seneste tre vintre har gennemført en studiekreds i et forsøg på at blotlægge landsbyens historie på alle fronter. En historie, som kommer vidt omkring over 12 emner som landbrugsliv, handelsliv, sygehusvæsen, skolevæsen, mølleri, m.m. samt naturligvis kirkeliv og præstegårdsliv.

Resultaterne af de enkelte emner udgives skriftligt og vil indgå i et nyetableret „museum“ i landsbyens gamle skolestue, et „museum“, som er offentligt tilgængeligt fremover.

Ved orlovens udløb med udgangen af 2009 forelå da et manuskript, som stort set var færdigt - eller i det mindste så færdigt, som det nu kan blive, idet der jo altid er såvel gamle som nye ting at føje til, når det handler om en historie gennem 850 år. Trods et ihærdigt forsøg fra min side på at nå til bunds i emnet er jeg mig bevidst om, at der fortsat eksisterer en hel del kilder til historien, som jeg ikke har haft kendskab til.

På et menighedsrådsmøde i januar 2010 fremlagde jeg mit arbejde for menighedsrådet, som kvitterede med at tilbyde mig at betale udgifterne til trykning. Det blev jeg naturligvis glad for. Den proces er i øjeblikket igangværende, og jeg ser frem til, at den snarligt finder sin afslutning, så jeg kan præsentere det lille skrift.

Hvordan forløb arbejdet så?

Udover at være i besiddelse af de nyere kilder, som jeg har antydnet ovenfor, satte

jeg mig for at finde frem til kilder af ældre art via besøg på Rigsarkivet, Landsarkivet samt det lokalhistoriske arkiv. En kontakt til arkivar Hans Michelsen, Roskilde Stiftsbibliotek, gav gode oplysninger om brugbart litteratur.

Der findes gode beskrivelser af præstelivet i Danmark - omend de er meget kortfattede, hvad det enkelte sogn angår. Dem har jeg naturligvis benyttet mig af.

Hvad angår besøgene på de statslige arkiver blev jeg en del skuffet. Jeg havde forestillet mig, at der var kilder til den lokale kirke- og præstehistorie, som gik længere tilbage end til reformationstiden. Der var der stort set ikke - ikke noget, som kunne fuldende den del af historien, som jeg vidste mindst om: Tiden forud for reformationen.

Jeg tog derfor tidligt en beslutning: At finde mine gamle lærebøger om Danmarks kirkehistorie frem for - suppleret med litteratur om emnet af nyere dato - dermed at genopfriske den almene kirkehistorie i Danmark siden 7-800-tallet.

Med den som baggrund ville jeg - om ikke andet var muligt - kunne drage nogle paralleller og formodninger til den lokale kirkehistorie. Således blev det og de mindre sammendrag med diverse forsøg på konklusioner kom til at indgå som en del af beskrivelsen om Skamstrups præster - og præstegård.

Dernæst tog jeg fat på de kilder, som var for hånden, og som helt konkret kunne berette om historien i Skamstrup Sogn. Det er blevet til en fyldig beskrivelse af de 25 præster, som har haft deres virke her siden reformationen, ligesom præstegårdens historie er dokumenteret

så godt, det var muligt. Hvad det sidste angår, har det ligget mig på sinde ikke blot at fortælle bygningshistorie - men jeg har også forsøgt at give en beskrivelse af præsternes ægtefæller og børn, deres levevis og forhold i det hele taget, for så vidt oplysningerne var for hånden.

Kirkernes historie

En vigtig del af ovennævnte historie knytter sig unægtelig til såvel Skamstrup Kirkes som Frydendal Kirkes historie. Den har jeg lagt vægt på at inddrage i beskrivelsen, hvor det var aktuelt.

I et par afsluttende afsnit har jeg tilføjet nogle ord om fremtiden i Skamstrup-Frydendal Pastorat samt tidstavler, notehenvisninger og litteraturliste.

Resultatet

Jeg har bestræbt mig på at foretage en beskrivelse, som jeg mente ville fremstå læseværdig - ikke blot for særlig lokalhistorisk interesserede - men for menigheden generelt og naturligvis også for mine efterfølgere.

Vi står jo „på hinandens skuldre“, og det er godt som præst at have et indblik i den historie på det bestemte sted, man nu engang bliver valgt til at fungere i. Derfor har jeg i vidt omfang tilføjet fotos, tegninger, kort m.m. samt gengivet citater af personer, som på den ene eller anden måde - ofte med baggrund i egne oplevelser - har beskrevet livet i præstegården gennem tiderne.

Med håbet om, at der kommer et fornuftigt og brugbart lille skrift - samt en pæn og præsentabel turistfolder - ud af mine studier til gavn for andre - vil jeg

slutte med at sige, at det for mig selv har været en spændende og berigende orlov, hvor det at få lov til at have tid til at kunne koncentrere sig om at udføre en bestemt defineret opgave har været yderst gavnligt.

Der vil fremover ligge nogle gode timer i at få lov til at fortælle mere i forskellige sammenhænge - vel sagtens mest lokale - ligesom jeg selv har fået stof til - og ideer til prædikener i den kommende tid.

Så snart det trykte materiale foreligger færdigt, vil jeg sørge for at det kommer stiftet i hænde.



Køge Kirkes inventar før og nu »

Formålet med studieorloven var „At udarbejde et skriftligt værk om Sct. Nicolai Kirke, Køge. Værket vil ikke kun indeholde oplysninger om kirken som kulturseværdighed med historiske facts. Inventar, billeder og symboler vil også blive beskrevet ud fra en teologisk, kirke- og kunsthistorisk, social og samfundsmæssig synsvinkel.”

Og som tiden gik, var det ikke prædikenpause, jeg havde mest glæde af, savnede ofte arbejdet med prædikenen og afholdelse af gudstjeneste. Derimod var det en befrielse med alt det andet, som i en uges løb ikke kan tilrettelægges mere end et par dage ad gangen.

I anden halvdel af orloven gik det op for mig, at jeg måtte samle al mit stof og lave en årstalsdateret inventarliste for at få et overblik over både kirkens nuværende inventar og over forsvundne genstande. Det er blevet et meget spændende detektivarbejde, da jeg kun har en rimelig fyldestgørende inventarliste over kirken fra 1950 i kirkens arkiv. Indtil videre foreligger en uredigeret 44-siders oversigt over kirkens inventar før og nu.

Gravkirken

Køge Kirke kaldes en gravkirke og næst efter Roskilde Domkirke har den flest gravmæler (gravsten og epitafier). Da jeg længe inden orloven havde ønsket at gå i dybden, grave mig ned under gulvet og finde ud af, hvem der havde valgt at lade sig begrave i kirken, blev det det første tiltag, jeg gjorde i halvanden måned.

De døde blev levende.

Med udgangspunkt i et stort magister-

konferensspeciale om gravmæler i Køge Kirke og Nationalmuseets værk om kirken begyndte jeg at grave mig gennem optegnelser over de døde og deres gravsteder og fandt mange også via kirkebøgerne. Undervejs har jeg via e-mails konsulteret både museumsfolk, konservator, kirkearkitekt og slægtsforskere for at få drøftet nogle spørgsmål og blive klogere på inventar og de døde. På internettet har jeg til min overraskelse fundet skrifter, især gamle personalhistoriske tidsskrifter, indscannet af Google, (archive.org) som jeg har haft glæde af.

Adelige og søkaptajner

Det er gået op for mig, at Køge Kirke ikke kun med sit tårn rager højt op i landskabet, men at kirken før 1800-tallet har markeret sig som modekirke med hensyn til begravelser i kirkens rum.

Byens spidser havde især i 1600-tallet bemærket sig særlige områder i kirken som familiegravplads. I 1700-tallet købte adelige og søkaptajner gravplads, selv om de ikke havde nogen reel tilknytning til kirken med bopæl i Køge. Navne som Ulfeldt, Von der Osten, Lillienkjold og Rosenkrantz ses på enten gravsten, epitafier eller i kirkebogen.

Forordning af 22. februar 1805 for Danmark og Norge forbød, at der blev foretaget begravelser inde i kirkerne. Kirken er dog stadigvæk på „mode”, men tiltrækker nu især dåbsfamilier og brudepar fra hele kommunen.

I 1500-tallet levede en af de rigeste købmand i byen, borgmester Peder Pedersen (1517-1595). Over hans og to

hustruers gravsted ligger en af de mest imponerende gravsten i kirken og over gravstedet et epitafium - og samme sted en lige så stor gravsten over sønnen Rasmus Pedersen (1571-1630) og hustru.

Peder Pedersen og familie havde flere indgiftede familierelationer med landets rigeste købmand, borgmester Oluf Bager i Odense. Dennes søn, Claus Olufsen Bager, blev borgmester i Køge og gift første gang med Peder Pedersens datter, Bodil Pedersdatter. De skænkede den nuværende døbefont til kirken i 1613 i anledning af Chr. IVs „lykkelige tilendebringelse af Kalmarkrigen 1613.”

I 1670erne oprettede Rasmus Christensen Schøller gravkapel i Vor Frue Kapel for sine forældre, sig selv og flere andre medlemmer af familien. Forældrene boede i København, og deres lig blev ført til Køge. En af familiens berømte medlemmer var Rasmus' bror Casper Christensen Schøller, som fik kaldsret til og kirketiende af 13 kirker på Sjælland, de 11 i Ramsø og Bjæverskov herreder, hvoraf nabokirken Lellinge var den ene, og som blev begravelsesplads for hans familie.

Datidens barske forhold

Af kirkebogen og indskrift på epitafium fra 1676 over provst og kirkens sognepræst Oluf Luxdorph og hustru Dorothea får man et vidnesbyrd om de barske forhold, datidens folk levede under.

Livet kunne blive meget kort, og børnedødeligheden var stor. Kirkebogen giver oplysning om, at ægteparret mistede et barn i 1674, som blev begravet i kirken Kyndelmisse Dag. Mor og endnu et barn døde samtidig to år efter, og faderen



Borgmester Peder Pedersen og hustruers gravsten i Køge Kirke.

døde fem måneder senere. På epitafiet står:

„Dette Epitaphium tilhører Olao Luxdorph, fordum Præst ved Herløv Kirke, senere ved denne og Provst i Ramsø Herred, og Dorothea Eriksdatter Torm, bortrevet i selve sin Alders Blomst efter knap syv Aars Ægteskab. De overlevende Sønner, Christian og Erik, satte de bedste Forældre dette Minde. Han levede 30 Aar og 21 Dage, døde 1676. Hun levede 23 Aar, 5 Maaneder og 28 Dage, døde 1676.”

På kirkens loft er et stort kirkebanner blevet fundet, lavet til kirkens 600-års-jubilæum i 14. september 1924. Køge Bys kvinder havde indsamlet penge til det, og Køge-arkitekt Otto Langballe (1880-1959) tegnede det med kirkens mærke på, den trearmede lysestage.

På jubilæumsdagen vandrede en stor skare af biskopper, præster og læge kirkefolk fra præsteboligen gennem byen til kirken med banneret båret i front. Ifølge avisartikel i Politiken dagen efter omtales banneret som det første protestantiske kirkebanner nogensinde. Gad vide, om det også er det sidste?

Det nye inventar

Nyt inventar er kommet til med kororgel

i 2000 og lysglobe i 2002. I 2009 blev et setzeranlæg indsat i hovedorglet, og kirkerummet bestykket med 35-40 højttalere i 22 positioner og otte subwoofere. Et meget avanceret og tiltrængt lydanlæg erstatter det gamle.

Prædikestolens imponerede lydhimmel i tre etager med blandt andet en figur af Kristus Pantokrator har meget længe ikke levet op til de krav, kirkegængerne har til præstens talegaver. Selvom præsten skulle have retorisk tæft og aktuell forkyndelse, gavner det ikke, hvis ingen helt konkret kan høre, hvad der bliver sagt.

Hæfte over altertavlen

Efter endt orlov udarbejdede jeg et hæfte med oversigt over alle altertavlens motiver og symboler og deres betydning, som jævnligt efterspørges af besøgende.

I januar blev hæftet brugt af lokale skoleklasser, som arbejdede med altertavler inspireret af under Folkekirkens Skoletjeneste i Køge.

Der er mange, både børn og voksne, som besøger kirken som kulturmonument. Det er altid en glæde for mig at vise kirken frem, og via kulturoplevelsen er der god anledning til også at fortælle om den kristendomsforståelse, rummet og det

gamle inventar forkynder, og hvordan vi skal forholde os til den forkyndelse i dag.

Et fortsat arbejde

Jeg blev ikke færdig med det, jeg i studieorloven havde sat mig selv som mål. Men jeg kan i løbet af foråret, når tiden er til det, i hvert fald uddrage en opdateret inventarliste, som menighedsrådet kan bruge ved det årlige syn.

Det viser sig, at inventar i tidens løb efter Nationalmuseets registrering i 40erne enten er fjernet eller flyttet til anden plads i kirken, uden at dette løbende er blevet registreret.

Og det er jo ikke så godt.

Uregistreret inventar kan forsvinde, uden at man lægger mærke til det. Inventarlisten rummer også rigelig stof til et værk om kirken.

Jeg fortsætter med det meget spændende arbejde om Køge Kirkes historie, som løbende lægges ud på kirkens hjem-meside, www.koegekirke.dk.

Sogne- og sygehuspræst Ulla Britt Holm Sørensen, Sankt Jørgensbjerg, Roskilde

Teologi & teater »





Teologi & teater »

Mere eller mindre intuitivt undgik jeg som ny præst at inddrage personhistorier. Egne børn såvel som sognebørn var „bandlyste“ på prædikestolen.

Det havde jeg det godt med. For det måtte være Bibelens historier, og den eksistentielle erfaring evangeliet rummer, der skulle frem og gøre en prædiken vedkommende. Ikke mig eller nogen jeg havde mødt, og da slet ikke mine egne børn!

Sådan mener jeg grundlæggende stadig. Men efterhånden som årene går, bliver der jo færre og færre standpunkter, man står helt så stejlt på. Og heller ikke det her.

Præst og skuespiller

At være præst er at være formidler.

Ligesom det gælder for skuespilleren, gælder det også for præsten, at det ikke er, hvad hun/han føler, der er vigtigt. Det, som det kommer an på, er, om den pågældende præst evner at leve sig ind i situationen (eller teksten), sådan at tilskueren (eller menigheden) selv føler (og tænker!) det, der skal føles og tænkes.

Eller sagt med andre ord: Hvis jeg skal gå fra kirke med mine synders nådige forladelse og lade mit liv påvirke af det, evangeliet fortalte mig, så skal jeg ikke først og fremmest tænke på, hvem der var præst, organist og betjening i dag, og på, om de nu gjorde det godt eller dårligt, men på mig selv, mit liv og mine relationer.

Mulighed for refleksion

Efter 14 år i præstekjole har det været hårdt tiltrængt med en pause med

plads til refleksion og nye indsigter. Min studieorlov har givet mig mulighed for at reflektere over ligheder og fælles udfordringer inden for de to områder: Teologi og teater.

Jeg er helt konkret i gang med at uddanne mig til spilleleder/joker inden for den særlige teaterform, der hedder forumteater. Desuden er jeg begyndt med at spille teater (igen) i en amatørteatergruppe.

Det interaktive teater

Forumteater er en form for interaktivt teater, der har sine rødder i samme muld som befrielsesteologien.

I forumteater udvikles et kort skuespil på baggrund af konkrete emner, deltagernes ønsker bliver taget op. Efter skuespillet er opført første gang, opfordres publikum til at byde ind med ideer til, hvordan personkaraktererne kan handle anderledes og mere hensigtsmæssigt i forhold til den konflikt, der blev afdækket i skuespillet.

Ved hjælp af forskellige metoder, som spillederen eller jokeren fører publikum igennem, gentages skuespillet eller dele af skuespillet flere gange. Her kommer publikum op én for én for at spille en af rollerne i skuespillet. På den måde udforskes de relationer, der er mellem personkaraktererne, og den konflikt, skuespillet er skrevet over, afdækkes.

Alt sammen med det overordnede formål at opdage nye handlemåder for karaktererne, at „bryde undertrykkelsen“, som det hedder ifølge grundlæggeren Augusto Boal.

Målet med forumteater er at alle – både skuespillere og publikum – opdager, at de

har andre og flere handle muligheder end dem, de troede de havde.

Forumteater er sjovt og lærerigt

Det er udviklet af den brasilianske skuespiller Augusto Boal. Han blev inspireret af pædagogen Paulo Freires pædagogik – ligesom befrielsesteologerne. Og forumteater er på mange måder også befrielsesteologi oversat til scenen.

I dag har forumteater spredt sig til det meste af verden og findes derfor også i mange varianter.

I Danmark har det især vundet frem som et redskab til konflikthåndtering og medarbejderpleje inden for erhvervslivet. Men det bruges også i undervisningen på seminarier.

Sagt af David Mamet

„Enhver skuespilmetode – enhver udveksling i livet, faktisk – som er baseret på enten tilstedeværelse eller fraværet af følelser, vil før eller siden vise sig uholdbar. Vi har alle set glimrende ægteskaber forlise, simpelthen fordi en af parterne holdt op med at føle noget. Den troende præst, der har en troskrise, gennemgår det uundgåelige og vil udsættes for det fra tid til anden. Skuespilleren behøver ikke at tro, og akkurat som præsten i troskrise, er skuespilleren kaldet til, og betalt for, nej, ikke at gøre den ting, hun er perfekt forberedt på, men at gøre netop det, hun er uforberedt og uegnet til, som hun meget hellere ville undgå. At gøre det alligevel, det kaldes heltemod.“

Sådan skriver en af den amerikanske teater- og filmverdens gamle drenge, David Mamet (har blandt andet skrevet manuskript til filmene *Postbudet* *ringer*



altid to gange og *The Verdict*), i en meget underholdende bog (*Sandt og falsk, Drama 2004*).

For Mamet har teatret været hans ét og alt. Enhver, der vil teatret med mindre end sit ét og alt, viser han gerne udgangen. Han agiterer for heltemodet. Modet til at bruge situationen - også når den er alt andet end ideel. For når vi tør det, er vi autentisk tilstede. Og så bliver det hørt, det vi siger.

Autencitet fremfor iscenesættelse

Bogens overordnede pointe, som jeg i høj grad synes er relevant for os som præster, er, at skuespillet (eller for os forkyndelsen) er et arbejde, et håndværk, som handler om at være (autencitet) frem for at ville være (iscenesættelse).

Det vigtige i skuespillet er ikke skuespillerens evne til at udleve karakterens følelser. Det er vigtige er de følelser, der opstår ude blandt publikum i kraft af den intensitet og dynamik, der er på scenen. Altså: Hvis ikke vi har noget på hjerte, så hjælper det ikke at udfolde teksten selv nok så kreativt. Det afgørende er den teologi, vi lever og er fagligt stolte af.

Om at forfølge sin idé

Det bedste ved at være på orlov er at kunne forfølge sin idé og at have god samvittighed, når man ikke tager telefonen. Det værste ved at være på

orlov er, at man hurtigt må sande, at den kun kan være startskuddet for noget nyt. Også pladsen her er brugt op nu, så tilslut:

Min drøm er at kunne være med til at etablere et forum, hvor vi præster seriøst kan arbejde med vores kommunikation. Arbejde med at skabe bedre forbindelse mellem hvad vi siger, og hvordan vi siger det. Det er ikke fordi vi skal til "bare at underholde". Men det er da dumt ikke at ville gøre, hvad vi kan, for at det gode budskab, vi gerne vil ud med, rent faktisk også bliver modtaget.

Teatret kan underholde, og gør gerne også mere end det. Men teatret står i nøjagtig samme knibe som kirken i forhold til sit „publikum“. Til forskel fra teatret har vi til gengæld det fantastiske udgangspunkt, at vi skal ikke ud at finde den gode historie. Vi har den allerede.

P.S.

En enkelt anbefaling, hvis man vil vide noget om skuespil og metode: *Skuespilleren på arbejde* af Lene Kobbenaegel, Frydenlund, 2009.

„It is not about showing, it is about knowing. It is not about being bigger, it is about going deeper“

Sanford Meisner



Prædikenpause slut.



